

НА ТЛІ ЖОРСТОКОЇ ДІЯНОСТІ.

(Кореспонденція Ю. Тютюнника з Рад. України.)

(Продовження.)

Лютіє поліція за мовчазною згодою (можливо й по наказу) урядових сфер. У визначних катують заарештованих. Поза визначними мурми авторитарно-юльські терміни “кваліфікованого” й некваліфікованого катування. Наслідком того катування жертва або вірає, або калічиться, або “признається у всьому”, що їй запропонують кати.

Покоштувавши польської тюрми гр. Брехер так описує свої гаразди в листі до соймового посла Діаманда: “Комісар Лабак велів мені роздятися й так ударив мене під вуха, що відразу поплив кров. Ударив ще раз. Потім з агентами бив мене без перестанку хвилями п'ятнадцять. Сидів комісар Лабак і, відпочиваючи, запропонував мені спирт, тютюну, чаю, як-що я вкажу членів комуністичної організації. Я не міг нічого йому сказати, Лабак вивинув мене в темну й там ухопив за шию й бив головою в мур, повалив на дія, топтав чобітьми, потім сів на мене й товк у живіт і лід груди. Так мучили три години. Закривавленого втягли мене в кімнату, де комісар знову пропонував мені те саме й добавив, що коли я нічого не скажу — забере мене”.

У стенограмі засідань сойму (друк ч. 796) є інтерв'ю з комісаром “Визволення”, виголошена послом Тугутом, де наведено різкий факт побиття поліцією вагітної жінки Адамчук до такої ступеня, що вона в будинку поліції скидає дитину. “Засад бити хама в морду — сказано в тій інтерв'ю — скрізь вживається поліцією й органами громадської безпеки й стала психозом. Це вичне охолодне все ширше. Кола державних органів, не виключаючи й війська”.

Ніде нема статистичних даних про ті катування, знущання, вбивства. Щоб хоч трохи, поверхово уявити собі кількість тих фактів, не пошкодять пригадати, що одна інтерв'ю п. Тугута за січень 1924 р., в якій були якісь такі підрахунки ті інтерв'ю — та інтерв'ю була написана на машині на 120 сторінок найбільшого формату.

Хто не “признавався”, той гинув. Такий німець “свідства” нікого вже не дивує. Лише в окремих випадках зривається голосний протест, щоб знову затихнути. Найвищою точкою досягло нервово напруження в дні після смерті в львівській тюрмі Ольги Бесарабової. Всі дані ніби-то промовляли, що польське правління мусить пократити вбивств, хоч би про людське око. Дарма, — не дочекалася західно-українське міщанство справедливості. Бо

не могла-ж буржуазна Польща сама себе судити. Проте занепокоєння серед польських політиків почало помічатися досить якразово. “Кресів” й “кресові” питання стають в центрі, так-би мовити, стають віссю польської політики. Причину того треба шукати, десь інде, лише не в почуттях людяності, якими люблять вихвалитися польська демократія.

Згадавши про польську демократію, доводиться трохи спитатися над її характерними рисами, бо лише таким способом можна пізнати, що воно є ота демократія. Польський буржуа, міщанин, куркуль, ксьондз, професор, отой самий комісар Лабак, генерали й воєнки — всі демократи. Пригадує собі факт з перших днів революції у Криму. Солдати заарештовують генерала. Він просить слова й говорить:

“Громадине! Я демократ... Я навіть революціонер-демократ. Я-ж Поляк, а Поляк не може не бути демократом”.

Солдати не повірили генералові. Але віра в ту демократичність у самого генерала була широкою. Те саме й зараз у Польщі. Від Корфанті й Дмовського, аж до самісінького Тугута й ксьондза Окюна — всі й усі переконують у своїому демократизмові. В інших країнах лівні групи буржуазії чи міщанства не соромляться сформулювати статі на шлях диктатури. А в Польщі є лише “правиця” й “лівиця”, які на зовні ймагаються доказати свою вірність ідеальному демократизму й... великодержавній.

Проте є й різниці у погляді на національно-державні питання між “правицею” й “лівицею”. Перша репрезентує зоологічний, дикий націоналізм, друга — модернізований, ліберальний. “Правиця” хоче негайно з’їсти національні меншини в державі й лише тоді поширювати кордони останньої “від моря до моря”, “лівиця” хотіла-б оті саме меншини використати для експансії польського імперіалізму, а потім лише втиснути їх у польському морі. Що до політики поза межами етнографічної Польщі, між “правицею” й “лівицею” нема принципів розходжень. Тому в боротьбі за “кресів” воєни в критичні моменти ідуть спільно.

Тюрми туртури, катування, арешти й загадні масові репресії цілком відповідали поглядам зоологічного польського націоналізму. “Правиця” цілим еством своїм вітає такі методи боротьби за “польськість кресув”, але разом з тим перекоує світ, що Брехер, Бесарабова, Дехтяр і інші самі себе катують і вшанують в тюрмах з спеціальною метою дискредитування Польщі. Зі своїх палаців, де все хидиться перед панами, “правиця” не

швидко помітила-б процес, що відбувалися в масах. Спостереження над масами левше робити “лівиці” й остання помітила те, чого не хотіла помітити.

Той самий Тугут у наведеній інтерв'ю апелює до патріотизму “правиці”:

“Є поважне побоювання, що виключає терпеливість людности східних “кресів” досягла вже своєї границі”.

Отже не самі факти інвазії турбують “лівицю”, а лише наслідки. Підтвердження цього спостерігається скрізь. Так 31 січня, якраз в мент шалених навінок на революційне українство, у Варшаві відбувається публічна дискусія на “кресові теми”, влаштована “лівицею”. Виступають відомі своєю віданістю Пилсудскому, бувший генеральний комісар східних областей Осмоловський, сенатор Крижанівський, генерал Бабинський, був. міністер Леон Басілевський та інші. Всі вони вказують, що на “кресак” не все гаразд, що там чекає Польща катастрофа, бо майже все населення є ворожим до Польщі.

Правицні об’єднаннях селянських партій “Визволення” та “Людове об’єднання” приходять до того-ж висновку.

І всь “лівицю” разом і окрема радить дати якісь полехі, якісь права національним меншинам, перепроводити якусь земельну реформу. Але що то за полехі, права, реформи? Ніхто не відає... “Лівиця” боїться виступити навіть з декларацією, в якій ясно була-б оформлена певна програма. Воно — “лівицю” розуміє, де саме є й Ахілєва пята. Тою пятою є якраз така ясна програма. “Лівиця” ризикне, проголосуючи ліберальні гасла, дати тим самим зброю проти себе до рук “правиці” й ризикне поставити проти себе все, що є під Польське революційного. Лібералізм “лівиці” в національному питанні походить з жури проміж, “моцарство” Польщі. Ціль того лібералізму — знищення ґрунту для протидержавної, комуністичної й радянської пропаганди. При такому підході до справи, хто спроможеть-

ся на ясну програму? Хто має програми для тактики? Аде-ж остання залежить від обставин. Тому, як і скрізь, особливо в “кресовій” політиці, “лівиця” виконує роллю звичайного пахолка “правиці”. Перші бурчать, іноді навіть кричать, видумують всякі ради, наради, язикові й не язикові закони, а другі — “правиця” — гаузу-ють з своїх пахолків: “хай, мовляв, тишяться”.

“Жес Посполіта” — чільний орган “правиці”, притякуючи політику польських “центрових” і “лівихових” урядів, що до “кресів”, називає її політикою без керми й має рацію. Бо керма політики спочиває й буде спочивати в руках “правиці”, аж поки існуватиме сучасна буржуазна Польща. Лише “правиця” має ясну програму й не ховається з нею, не служить богам і чортів. Її бог — польський націоналізм, чорт — Українці, Білоруси, Жиди. Авторитет “правиці” великий і збільшується й уладе разом з буржуазним ладом. Реальні й послідовні політики “народові демократи”. Вони радять втиснути в крові, фізично знищити національні меншини. Це той єдиний шлях, єдина метода, єдина реальна політика буржуазної держави в національному питанні. Той шлях звичайно веде до загибелі нападцю, але може дати й перемогу, прийаймі тимчасову. Проте з буржуазно-націоналістичного погляду той шлях є кращим від тупцювання на місці. Йти на зустріч своїй загибелі і боритися проти неї безплічно, ніж той загибелі чекати на місці, виголошуючи такі магічні фрази брехнею підбитого лібералізму.

Героям “лівиці” Пилсудскому, Сікорскому й іншим, на якісь мент доводилося зеднати навколо себе навіть національну меншину держави. Робилося те за мовчазною згодою, або несерйозною опозицією “правиці”. Та швидко лаври охололи й з під них визирало нахабне чело політичної повії. Воно вже не вабить до себе навіть романтиків, які закохані в старе й поганьбаєне гасло: “За нашу й вашу вольность”.

(Далі буде)

ВІДПОВІДІ ТОВА. РАКОВСЬКОГО НА ЗАПИТАННЯ УЧИТЕЛІВ.

На всеозоному вчительському з’їзді у Москві т. Раковский, відповідаючи на подані йому запитання, говорить:

Історія фальшивого “листа Зіновєва.”

В багатьох записках говорять про “лист Зіновєва”. Лист, як видно, сфабрикований у Москві й мав на меті з’явити англо-радянський договір.

Щоб надати документові дійсності, його відіслали зразу з 4-ох джерел. Це не трудно було зробити, бо сфабрикований лист у Москві попав до розвідки Риги, Берліну, а звідтіля його переслали до Лондону.

Тепер остаточно встановлено, що дійсного документа нема ні в оригіналі, ні сфабрикованого. Є тільки запис, до якого приставлено неграмотний заголовок й підпис. Дильоматично справа ця для нас вичерпана. Англійська делегація трейд-юній, докладно

познайомившись зі становищем справи в самому Комінтерні, одностайно визнала, що ні цього, ні схожого до нього документу в Комінтерні не знайдено. Справу вичерпано для англійської Партії Праці, що вважає підробку документу встановленою.

Настрої білої еміграції.

В записках торкаються й настроїв російської білої еміграції, особливо її трудової частини, як що така поміж еміграції є.

В колах еміграції напевне змінюється настрої. Як тільки у Франції почало функціонувати наше повноважне представництво, стали надходити численні заяви про повернення до С.Р.С.Р. Еміграція переживає глибоку внутрішню кризу. Тепер в Європі є два кубліща білої еміграції: Прага й Біаград. У Празі — есерівські елементи, у Біаграді — врангелівці. Широке європейське громадство остаточно перестало вірити мрям, що їх поширює біла еміграція.

Відставка Гюза.

Спинившись на становищі в окремих країнах, Раковский говорить: “Про відставку Гюза в Америці говорили ще до перевіборів у парламент. Проти політики Гюза щодо С.Р.С.Р. виставляли політику сенатора Бора, що стоїть на чолі сенатської комісії закондорних справ.

Відставка міністра закондорних справ Гюза, була неминуною. Кампанія за визнанням С.Р.С.Р. енергійно провадилася у Америці ще торік. За головну причину цієї кампанії слід вважати збільшення торговельних стосунків між С.Р.С.Р. й Америкою”.

Чому затримують повернення Францією пароплавів Рад. Союзу.

Торкнувшись справи — щоб Франція повернула радянські судна, що перебувають в Бізерті, тов. Раковский вказує, що справа ця затримуюється з технічних причин (ремонт суден і т. ін.), а може й з причин політичного характеру. Як відомо, на французький уряд натискають Румунія й балтійські держави.

Резолюція з’їзду.

Під оплески всього з’їзду після доповіді т. Раковского, ухвалюється резолюція, в якій з’їзд вітає тверду політику радянської влади скеровану до захисту незалежності країни й здобутків Жовтня.

ОБ’ЄДНАННЯ РЕФОРМІСТСЬКИХ ПРОФСПЛОК ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНИ.

З ініціативи Амстердамського Інтернаціоналу чеські та німецькі соціал-реформістські професійні організації Чехо-Словаччини ведуть переговори про об’єднання.

З КОНФЕРЕНЦІЇ КОМПАРТІЇ ФРАНЦІЇ.

На конгресі французької комуністичної партії з доповіддю про міжнародну політику виступив Трен.

Він критикує “над-імперіалістичну” теорію Каутського й Троцького. “Світ є ареною боротьби двох імперіалізмів, що сперечаються між собою: американського й англійського. Як що не вибухне революція, боротьба імперіалізмів вилзеться в збройний конфлікт. Недалеко великі революційні бої. Треба готуватись”.

Трен підкреслює значіння лівої течії Амстердамського Інтернаціоналу. Звернувшись до фашизму, Трен вказує: “Буржуазія має в своїй розпорядженні армію й поліцію. Але й тепер цього не досить. Фашизм — це комбінація соціальної демагогії й насильства, що скеровані проти пролетаріату. Соціал-демократія не є організацією, що приспільє дбайливість пролетаріату, бо вона вирожджується у фашизм. Буржуазія об’єднує проти пролетаріату всі сили фашизму, соціал-демократію, анархію. Потрібна тактика, що зуміла-б взяти верх над тактикою буржуазії”.

Торкнувшись ролі Комінтерну, Трен вказує на непорозуміння з Троцьким, підкреслює, що революція не є єдиним критерієм для оцінки людей. Такій оцінці служить і довга боротьба на ідеологічному фронті, у попередній період революційного часу.

“Партія в своїй ідеології, — говорить Трен, — повинна бути абсолютно єдиною, а тому

треба енергійно боритися з правими збоченнями”. Критикуючи опозицію, т. Трен вказує, що вський відход від ленінізму веде за собою контр-революцію.

Звернувшись до становища РКП, Трен зауважує, що дякуючи торішній дискусії, російська комуністична партія ще більше наблизилася до мас. Кінчаючи промову, Трен вказує, що гаслом дня є зміна серед партійного режиму, нормалізація партії, об’єднання компартії й Унітарної Конфедерації Праці, єдність профспілку, завоювання муніципалітету, зміцнення провінційних організацій, завоювання селянських мас.

Другий день з’їзду французької компартії був присвячений дебатам по доповіді Семара.

Делегати з місць, вітаючи діяльність політбюро, заявили, що реорганізація партії на підвалинах фабрично-заводських гуртків з кожним днем зміцнює звязок з масами.

Делегат Бар відзначив, що становище Франції, без сумніву, стає революційним. З’їзд одностайно ухвалив доповідь, а також визнав за правильне виключення з партії Моната, Росмера й Делегата.

Потім Кашен прочитав доповідь про робітничо-селянський блок, що буде гаслом для найбільших муніципальних виборів. Кашен зазначив, що спільні робітничо-селянського блоку компартія виставлятиме скрізь самостійно, без якоїсь угодами з соціалістами.

НАДЗВИЧАЙНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

СТОВАРИШЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ДІМ В ПРОВІНЦІ ОНТЕРІО.

Оцим подається до відома всім Філіям й Відділам, членам й членкам Товаришества Український Робітничий Дім в провінції Онтеріо, що

дня 27. марта 1925 р., в 10-й годині рано відбудуться в салі під числом 553 Queen St. W., в Торонто, Онт.

НАДЗВИЧАЙНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

СТОВАРИШЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ДІМ

Головною ціллю зборів є:

- 1. Потвердити й прийняти постанову усіх філій й відділів Товаришества, відому як постанову Ст. У.Р.Д. ч. 2., для переведення всього майна, довгів й з’обовязань Товаришества Український Робітничий Дім на Товариство Український Робітничий-Фармерський Дім.
- 2. Потвердити й прийняти постанову Товаришества ч. 3., уповноважуючу заряд Товаришества перевести все майно, довги й з’обовязання Товаришества Український Робітничий Дім на Товариство Український Робітничий-Фармерський Дім. й внести просьбу до провінційного Лефтенанта-Губернатора після постанов “Компанійного Закону” за дозволом на скасування провінційального чарту Товаришества Український Робітничий Дім.

Торонто, 20. лютого 1925.

За Екзекутивний Комітет Товаришества Український Робітничий Дім в Онтеріо П. Терлецький, секретар.

М. ІРЧАН.

В БУРЯНАХ

Другий том спогадів з громадянської війни на Україні 1920 року.

(Продовження.)

— В дорогу! — шепчу і обережно вилажу з кушів. Гей і краса-ж! Срібне сяєво місяця, аж сіпінть, аж маюно... І хати срібні, і куші, і трава, і жита... А теплий вітер-пунстеч нестиється й біля мене, (видко не знає, що я три дні не їв). Скрізь мертвєська тиша. А мені бушує в голові:

Ще трети ніч не співажи, Ніхто нїде не гомонїв...

О так! Хто зна чі не ходив суди й наш Шевченко? А залязний організатор української революції Хмельницький ось тут недалеко бив польськx шляхту під Корсунем. І козацький полковник Кривоніс насакував з своїх непобідимим полком. І цей самий місяць присвічував їм... Ну так... Було колись...

На шляху все ще таракочуть підводи, а в селі лаяють собак. (Мабуть на підводи.) Випростовую збодіє від лєжання тіло і вди. хую повітря. До зомліня сододко. Дивлюся на годинник. Перша по півночі. Пішов.

Спершу житом в долину, потім багнами й травами в луг. Перекрадаюся під чорні вільхи, пристаю, огядяюся, надслухую. Причувається, що хтось їде позаді, хтось шепоче. Міцно стискаю одинок “зброю” — малий ніжик і жду. Але це причулося. Ховаюся в тіні вільх

від місяця і абліжаюся до шляху... Нараз — такі їде хтось. Чую виразно людські голоси і кроки. Збочую з стежки, присідаю за кушами і вибадую очі, аж болять. За хвилину справді перейшло двоє високих людей, з ружницями на плечах, побернучи острогоми. (Без сумніву кавалеристи.) І як навмисне, хоч-би слово забалакали між собою. А й по одинок не пізнав. Пішли в тіні дерев, до шляху.

— Хто вони такі? — мучуся думками. — Червоні чи білі?

Але годі сидіти довше. Обережно, як кіт, посуваюся далі. До шляху ще з 500 кроків. Ось цими місяцями я утків від полону і задирав голову на легионера. Коли це було? Вчора, передвчора? Все одно недавно, а видається роки минули...

Здержую віддих і надслухую. Серед туркото обовів, чую: — Едзь там до заводу! — Поляки! — шепчу і задумуюся. — Бїда. Так не може бути. (А!) Куди я тепер піду? А може мені причулося? Може він кричав:

— Ідзь там до заводу! Рїжниця маленька, але — непевна. “Едзь” і “їдзь” все одно і не все одно. Попаду на “їдзь”, тоді “урра!”, а попаду на “едзь” — самі знаєтє. (Пропав чоловік ні заupalову душу.) Ні! Треба переконатися. Не можна-ж повертатися назад...

Іду далі. Завертаю з стежки і подаюся не до шляху, а до перших хат. Перехожу через калдуку на поточі і зігнений, глибоким рївчаком посуваюся “на чотирох” в бїк найближчої хати. Думую:

— На подвірї мабуть будуть підводи, почую голоси, мову, хоч-би нашу рїдну, християнську лайку на небесну канцелярію, всїх анжелів, арханжелів і т. д. Це вистарчає. Або почую “пєсямаць”, “пшєпрашам”, “прошем пана” і “сє... сїне”, — і це теж вистарчає...

Лїзу далі. В тім — неначе хтось за мною. Надслухую, але не показую голови з рова. Жау. (Ножик в руці тїснү-тїснү.) По легкому ході пізнаю, що не людина. Певно собака. Задер голову, жду. Нюхає щось. Вже близько: Глип! Здоровена лїсиця. Натїгає морду, форкотить, нюхає.

Хоч не боюся її, але моторошно. Форкнүв я придалєно і вона відскочила. Але за хвилину знову лізе. (От цікава! Я-ж не курка, бачить треклята!)

З три рази фуркаю і три рази відскакує та вперто повертається лїсиця. Думаю, як позбути її? Але навіщо в селі собаки? Добрий нюх в лїсиці, та і в них не поганий. Зачаду в найближчому подвірї і залааяв, закрячав, тай до лїсиці. Тільки гомін понїсся. Погналися худис в луги. (Вирятували мене від напасти. Не даром люблю собак.)

Підсунувся під найближчу хату. Слухаю. Ані тельє: Форкають в повітї конї, сїдять важко, а з людей ні слїду... Поганю. Сїджу, сїджу аж обридло. Ні суди, ні туди. Аж чую, плаче хтось тихо. Насторожую вуха, а чїн теж чуїна-тиха), і намагаюся пізнати, чи дійсно плаче хтось. Але дійсно. Ось кризь плач слова:

— Та щоб вас на штики взяла... Слухаю. — І Христа росп’яли, кров пїди... Жїновий голос під хатою.

— І дня не побачиш і ночі не побачиш... Думаю собі: — Хто? А голос: — Та щоб ви не повернулися, та щоб вірали так легко, як я живу...

Думаю: — Хто? Висуваю тихо голову і бачу: Під хатою, на призьбі жїнка чи дївчина. На голові біла хустка, (від місяця все біле), сама скулена, обличчя в долонях. Плаче і стоїє. Жду, щоби підняла голову. Жду довго-довго, аж обридло. Тодї вилажу цілий і спокійно сїдаю на другому кїнці призьби.

А жїнка: — Та щоб ви світа не бачили, як я не побачу його...

А я вже голосно з призьби: — Хто? Жїнка рантиво підняла голову, глянула в мїй бїк і перекристалася: — Свят, свят, свят... Я засміявся. — Кого тїтко так проклинаєтє? Вона: — Свят, свят, свят... І христїється, як від нечистого. А я піднімаюся і хочу підїйти. Але жїнка скоплюється і бїжить до дверей.

Швидко прошу: — Тїтко, тїтко! Яке віськю в селі? Вона біля дверей (а місць розскрив обличчя бабусї): — Поляки сїну... Свят, свят, свят... (Далі буде).

ЧИ ВИ ВЖЕ МАСТЕ найновішу книжку відомого пролетарського письменника М. ІРЧАНА

КАРПАТСЬКА НІЧ

що недавно вийшла з друку? Якщо немає її в селі, або ваші знайомі, то пошарайтеся купити, а будете мати корисну книжку в хаті. Не тратьте вона вартості навіть тоді, як ви перекригате її. Це довша повість з воєнних часів в Галичині і з життя робітництва в Америці. Коли читаете, то не можете так довго відірватися від книжки, доки не перечитаете до кінця. Письменик М. Ірчан є як перекрив війни і вірно описує всі ті страшний подїї в старому краю. Читачи “Карпатської ніч” вїдпочивають багато вичтєся і то в найбільш приступній спосїб, бо цїла книжка написана незвичайно зрозумїлою мовою. Народувана вона на найкращому папері, оладана з артистичним малюнком в двох кольорах. КУПИТЕ, А НІКОЛИ НЕ ПОЖАЛУЄТЕ РОЗПОВІДОМНОЮ ТЕ СКРІЗЬ ЦЮ КНИЖКУ.

Висїлаються книжки за попереднім надїсланим грошєв. ЦїНА 50 ЦЕНТИВ ЗА КНИЖКУ. Замовлення з грїшнї посїлати на таку адресу:

Український Labor News Cor. Pritchard & McGregor Winnipeg, Man.